

korte mededelingen

Twee berichten over Polder Arkemheen

Twee meldingen rond Polder Arkemheen. Dit kerngebied in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) wordt in zijn voortbestaan bedreigd door de realisering van de grote Vinexbouwlocatie Vathorst (10.000 woningen) door de gemeente Amersfoort, pal op de grens met Polder Arkemheen.

a. Eerst het positieve nieuws. Door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij is officieel medegedeeld dat de Europese Unie de Nederlandse overheid maant om de Europese Vogelrichtlijn versneld uit te voeren. Deze aanwijzing vindt plaats met een arrest van het Europese Hof van Justitie in de hand. Voor 1 augustus 1999 moet Nederland zestig speciale beschermingszones rijker zijn. Deze gebieden maken al deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur. In totaal zal Nederland dan zo'n negentig beschermde gebieden kennen.

Het is zeer verheugend dat ons door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij officieel is bevestigd dat de Polder Arkemheen tot de zestig gebieden hoort, die voor 1 augustus 1999 zowel door nationale als Europese wetgeving zal worden beschermd. Het betreft 1500 hectare gelegen tussen Randmeer (Nijkerker-nauw/Nulder-nauw), riviertje de Laak, Bunscho-terweg (N 806, de Provinciale weg Bunscho-ten/Nijkerk), Groenewegje, Bontepoort, Bremerseweg, Watergoorweg, Rijksweg A28 tot Nulde! Deze Europese bescherming komt op het juiste moment, want de druk op het gebied neemt van diverse zijden met de dag toe!

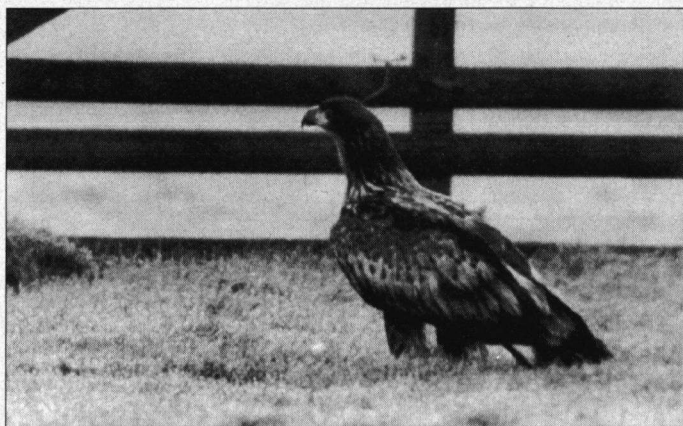
b. Het negatieve nieuws is dat in het kader van de Oostflankstudie naar mogelijke uitbreidingsgebieden voor de Randstad de regio Bunscho-ten/Nijkerk en dus Polder Arkemheen in beeld zijn. Deze studie zal een bouwsteen vormen voor de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, die in het eerste kwartaal 1999 wordt voorzien. Het ministerie zal inmiddels als voorloper op deze Vijfde Nota een 'Houtskoolschets' hebben gepre-senteerd.

De Stuurgroep Oostflank doet het voorkomen of sprake is van een integrale studie waarbij een afweging tussen Ruimtelijke ordening, economische belangen, natuur, landbouw, milieu en water heeft plaatsgevonden. Er moet worden geconstateerd dat deze slogan niet in de praktijk wordt gebracht. Dit bleek ook op een drukbezochte informatieavond op 4 november 1998, waar diverse instanties dit aan de kaak stelden. De Noordwest-Veluwe (inclusief Polder Arkemheen) wordt ingezet als potentieel voor de versterking van een fors te verstedelijken Zuidelijk Flevoland met name door nieuwe bouwlocaties bij de Eemhof en Nijkerkerbrug.

De kwetsbaarheid en hoge natuurwaarde van de Noordwest-Veluwe als flank van het Veluwemas-sief wordt volstrekt onvoldoende onderkend. De gehele Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van de Noordwest-Veluwe ligt in de vuurlinie, met name als gevolg van de mogelijke doortrekking van Rijksweg A30 (Ede/Barneveld), via de Appelse Heide en pal langs Oldenaller/Deuveren (gebied van Natuurmonumenten), naar de N301/Nijkerkerbrug. Hierbij is variant mogelijk met een evenwijdig aan deze nieuwe snelweg aan te leggen spoorlijn (Nijkerk/Eemstad/Almeerder Hout/Almere Stad).

Alle verantwoordelijke milieu- en natuurbeschermingsorganisaties, zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Vogelbescherming, enzovoort, dienen op de Oostflank te reageren en te participeren. Hierbij dient een integrale visie te worden gegeven (wij nemen aan dat die er zal zijn). Zo niet dan blijven de natuurbeschermers, zoals zo vaak, achter de feiten aanlopen. Van de inbreng van deze professionele instellingen, die mede door groeiende ledenaantallen tot veel in staat moeten worden geacht, zal het mede afhangen of toekomstige generaties ook nog van de openheid en rijke natuurwaarde van de Noordwest-Veluwe en de authentieke natuurrijke Polder Arkemheen kunnen genieten.

Een tweedejaars Zeearend overwintert thans in de Polder Arkemheen hetgeen opnieuw de waarde van deze polder aangeeft. Deze foto werd daar op 22 december 1998 gemaakt. Foto: Wim Smeets.

Amateurvogelonderzoekers winnen Herman Klomp Prijs

Akkerbouwer Joop Jukema en bollenkweker Fred Koning ontvingen ieder op 28 november in Nijmegen de Herman Klomp Prijs. Beiden doen al jaren vogelonderzoek in hun vrije tijd en wisten een brug te slaan naar de wetenschap. Hun onderzoeken leverden belangrijke bijdragen aan de ornithologie.

De Herman Klomp Prijs Commissie heeft besloten voor de prijs in 1998 voor te dragen Joop Jukema te Oosterbierum, voor zijn uitgebreide studies naar Sneeuwgorzen, Goudplevier, Rosse Grutto en Kempfaan en aan Fred Koning te Burgervlotbrug, voor zijn langjarige populatiestudies aan uilen en stootvogels in de Amsterdamse Waterleidingduinen.

Motivatle

Joop Jukema:

Doordat Joop Jukema vaker publiceert en meer wordt geciteerd dan veel beroepsornithologen in Nederland, is het zeker voor buitenlandse ornithologen moeilijk te begrijpen dat achter deze bevlagen en zeer productieve onderzoeker ook nog een hartstochtelijke boer schuilgaat. Van de ruim zeventig publicaties, verschenen er 23 in Limosa, vijf in internationale vakbladen en meer dan 28 in Vanellus. Jukema publiceerde vooral over Goudplevieren, Rosse Grutto's en Sneeuwgorzen, maar kwam ook met originele studies aan Waterhoentjes, Witte Kwikstaarten en Kempfaanen. Trek en rui staan meestal centraal.

Jukema, die samen met z'n zoon Gjerri een akkerbouwbedrijf op de Friese zeeklei runt, raakte een jaar of twintig geleden betrokken bij onderzoek naar vogels en vogeltrek, toen hij samen met vrienden uit de Vogelwacht Franeker probeerde te ontdekken waar toch al die Sneeuwgorzen vandaan kwamen die op de pas op delta-hoogte gebrachte Waddenzeedijk hun voedsel zochten. Het was toen maar een kleine stap van het klapnet naar het wilsternet. Een kennismaking met de technieken om grootte, gewicht en rui van steltlopers te bepalen leidde al gauw tot de eerste publicaties over rui en gewicht van Goudplevieren die Jukema zelf met het wilsternet ving. Het verzamelen en overzichtelijk opbergen van kleine monsters geplukte borstveertjes bleek een vinding waarmee Jukema niet alleen de doortrek van de twee ondersoorten van de Goudplevieren constateerde maar ook dat ze tijdens hun verblijf in de noordelijke broedgebieden een extra rui van borst- en buikveren ondergaan. Dit leidde tot zijn eerste publicatie in de internationale literatuur (Ornis Scandinavica 18: 157-162 (1987)).

Het ambachtelijk vangen van Goudplevieren met het wilsternet leidde weldra tot aanpassingen waardoor het mogelijk werd om ook zeer succesvol Rosse Grutto's, en later Kempfaanen, te vangen. Tevens was zijn nauwe betrokkenheid bij de vereniging van wilsterflappers 'Het Friesche Vogelvangersonderzoek' aanleiding tot belangwekkend historisch onderzoek waarbij oude en ervaren wilsterflappers werden uitgehoord over techniek, opbrengst en economisch belang van de

wilstervangst. Deze gesprekken werden met een bandrecorder vastgelegd en vormen nu een uniek document. Tijdens de gesprekken ontdekte Jukema dat veel oude wilsterflappers bekend waren met kleine vette Goudplevieren met donkere ondervleugels en een donker 'petje'. Deze vorm, ongetwijfeld een ondersoort van de Aziatische Kleine Goudplevier, verdween in de jaren vijftig uit de vangsten. Als onderzoeker in hart en

Beeldje van een Kievit. Deze prijs is in 1985 ingesteld en wordt om de drie jaar uitgereikt.
Foto: Egon Kraak.

nieren ontging hem niets van wat er zich rond z'n boerderij afspeelde en zo beschreef Jukema als eerste dat kuikens uit vroege legfels van Waterhoentjes hun ouders helpen met het verzorgen van kuikens van latere legfels (Vanellus 34 (3): 132-133 (1983)). Toen in het tijdschrift Animal Behaviour dit systeem uitgebreid werd beschreven was het leuk dat naar Jukema's primeur werd verwezen. Joop Jukema zorgde ook voor aansluiting bij onderzoekers van de Rijksuniversiteit Groningen. Dit leidde binnen het steltloperonderzoek tot een traditie van uitermate productieve samenwerking tussen amateurs en 'professionals'.

In de ogen van de commissie is Joop Jukema een enthousiaste en uitermate capabele onderzoeker met een uitstekende biologische intuïtie. Z'n vasthoudendheid tijdens het veldwerk en bij het uitwerken en opschrijven van de gegevens hebben geleid tot een rijk oeuvre waaronder enkele klassieke Nederlandse ornithologische publicaties.

Fred Koning:

Fred Koning is evenals Joop Jukema een boer (bloembollenkweker in Noord-Holland) en in hart

De prijwinnaars Joop Jukema (links) en Fred Koning met de aan hen uitgereikte Herman Klomp Prijs 1998 in handen. Foto: Jan van der Straaten.

en nieren een toegewijde amateur die al jarenlang de stootvogel- en uilenpopulatie van de Amsterdamse Waterleidingduinen volgt (sinds 1961). Dit onderzoek is het op één na langst lopende roofvogelonderzoek ter wereld. Door deze vasthoudendheid heeft hij vele interessante verschijnselen kunnen documenteren: verdwijnen Steenuil (1974), komst Bosuil (top 1976), komen en gaan Sperwer (top 1989, verdwenen in 1997), opkomst Buizerd (top in 1995) en de spectaculaire groei van de Havik (1992 0 paren, 1997 acht paren) en dat in samenhang met de komst van de Vos (1976). Hierover heeft hij jaarlijks gerapporteerd veelal in de regionale tijdschriften *De Pieper*, *De Fitis* en *De Graspieper*. Later verschenen overzichten in de *Graspieper* 2 (1): 13-53 (1982) en 9 (1): 4-10 (1989). Met Gert Baeyens schreef hij een samenvattend boek met veel gegevens over de onderlinge samenhang tussen de nachtpredatoren, de Sperwer, hun voedselaanbod en de aard van de veranderende duinvegetatie veroorzaakt door de druk van de Vos op de konijnenstand.

Behalve over dit roofvogelonderzoek heeft hij in een aantal korte artikelen verslag gedaan van bijzondere ervaringen met Torenvalk, Paapje, Smelleken, *Graspieper*, Morinelplevier en Kerkuil in de regionale pers. Bovendien heeft hij bijdragen geleverd aan *Het Vogeljaar* en aan *De Lepelaar* en schrijft hij regelmatig in de Nieuwsbrief *Natuuronderzoek Amsterdamse Waterleidingduinen*, *Struinen* (informatieblad Gemeentewaterleidingen) en *Waterstanden* (personeelsblad Gemeentewaterleidingen).

Daarenboven heeft hij vele avontuurlijke winterreizen ondernomen naar het Nabije en Midden-Oosten. Daar telde hij samen met vaste tochtgenoten zoals L.J. Dijkse de overwinterende watervogels op moeilijk toegankelijke plekken. De kennis over deze Palearctische waterwildpopulaties heeft in belangrijke mate bijgedragen aan de internationale inspanningen deze 'wetlands' te beschermen. Hierover deed hij verslag in een

aantal rapporten (*Bulletin International Wildfowl Research Bureau*).

Fred Koning heeft circa zestig publicaties geschreven. Hieruit blijkt zijn bereidheid om zijn kennis over te dragen op een breed publiek. Regelmatig houdt hij lezingen en weet dan volle zalen te trekken. Hij is een boeiend en humoristisch verteller die zijn passie voor stootvogels en uilen uitstekend kan overbrengen. Fred Koning is een stille, bescheiden werker die veel heeft bijgedragen aan de ecologische kennis van het duingebied.

Joop Jukema en Fred Koning hebben blijk gegeven van het inzicht dat hun artikelen aan kwaliteit zouden winnen door samen te werken met professionele biologen Theunis Piersma en Jan Hulscher (Joop Jukema) en Gert Baeyens (Fred Koning) en die wisselwerking is voor zowel de amateur als voor de beroepornitholoog vruchtbaar geweest. De artikelen van Joop Jukema en Fred Koning die in bijzondere mate getuigen van de inventiviteit, het doorzettingsvermogen en de discipline tot langdurig consequent volgehouden veldwerk, zijn volgens de commissie:

Jukema, J. (1987): Was de Kleine Goudplevier (*Pluvialis fulva*) eens een talrijke doortrekker in Friesland? Een onderzoek naar de ervaringen van wilsterflappers. *Vanellus* 40 (4): 84-89.

Jukema, Joop & Johan Fokkema (1992): Herkomst van in Nederland overwinterende Sneeuwgorzen *Plectrophenax nivalis*. *Limosa* 65 (2): 67-72.

Jukema, Joop & Theunis Piersma (1993): Hoe rosser de grutto, hoe beter ie trekt. *Limosa* 66 (1): 32-34.

Jukema, Joop & Jan B. Hulscher (1997): De wilsterflapper als meter van populatieschommelingen bij de Goudplevier *Pluvialis apricaria*. *Limosa* 70 (4): 179-190.

Jukema, Joop & Theunis Piersma (1987): Special moult of breast and belly feathers during breeding in Golden Plovers *Pluvialis apricaria*. *Ornis Scandinavica* 18: 157-162.

Koning, F.J. (1982): Aantekeningen over de verdeling van ruimte en de voedselbronnen onder de roofvogels en uilen in onze duinen. *De Graspieper* 2 (2): 43-53.

Koning, F.J. (1989): Voedselkoncurrentie tussen Bosuilen, Sperwers en Vossen in de Amsterdamse Waterleidingduinen. *De Graspieper* 9 (1): 4-10.

Koning F.J. & G. Baeyens (1990): Uilen in de duinen. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht & Gemeentewaterleidingen, Amsterdam.

Koning, Fred & Gert Baeyens (1998): Uilen en roofvogels in een dynamisch duinlandschap. *Natura* 95 (1): 42-44.

De prijs bestaat naast een geldbedrag van f 1250,- uit een beeldje van een Kievit. Hij is in 1985 ingesteld en wordt eenmaal in de drie jaar uitgereikt en ter nagedachtenis van Herman Klomp, de oud-voorzitter van zowel Sovon-Vogelonderzoek Nederland, de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU) en Vogelbescherming Nederland. Dit keer reikte de voorzitter van de NOU, Rudi Drent, de prijs uit op de 25ste Landelijke Dag van Sovon te Nijmegen.

De Herman Klomp Prijs Commissie bestond uit: J. van Dijk & dr. T. Piersma (NOU), H. van den Brink & R.G. Bijlsma (Sovon), drs. L.S. Buurma & dr. E.J.M. Veling (Vogelbescherming Nederland).

SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND BESTAAT
VIJFENTWINTIG JAAR

Landelijke Dag 1998 in teken van het nieuwe atlasproject voor broedvogels

'De vrijwilligers vormen het kapitaal van Sovon,' verklaarde de snipverkouden Gert van Bergeijk, voorzitter van Sovon Vogelonderzoek Nederland, bij zijn welkomstwoord op de jaarlijkse Landelijke Dag die op 28 november 1998 werd gehouden in de Stadsschouwburg Nijmegen. Van Bergeijk vroeg om een applaus voor die vrijwilligers en dat kwam er. Door die vrijwilligers zelf, want die waren wederom met velen naar Nijmegen gekomen. Om naar voordrachten te luisteren, om te snuffelen in kraampjes met allerlei vogelaarsattributen en vooral om elkaar te ontmoeten en over vogels te praten.

Vignet Sovon Vogelonderzoek Nederland.

De Landelijke Dagen krijgen steeds meer het karakter van een Bird Fair, zoals deze jaarlijks in Engeland in augustus wordt gehouden in Rutland Water, Leicestershire. In Nijmegen konden vogelaars die bewuste 28ste november terecht voor optiek, boeken, kleding, vogelreizen en nog meer zaken. Natuurboekhandel 'Natuur en Boek' had met kunst en vliegwerk het net uitgekomen, prestigieuze 'Handbook of Bird Identification' in handen gekregen, zodat deze determinatiebijbel, waarnaar vogelaars al een paar jaar uitkijken, in Nijmegen zijn Nederlandse première beleefde. Ondanks een stuks prijs van dik over de tweehonderd gulden, ging het boek grif van de hand. Ook 'Het Vogeljaar' had een stand, met onder andere gelegenheid tot tekenen van de door de Franse vogelbeschermingsorganisatie 'Ligue pour la Protection des Oiseaux' op poten gezette handtekeningactie tegen de verruiming van het jachtseizoen in Frankrijk (Ouweneel 1998); velen tekenden de petitieformulieren. Zo veel was er te beleven in de foyers van de Nijmeegse Stadsschouwburg dat nogal wat vogelaars voordrachten misten. En dat was jammer, want ook die mochten er zijn.

Jan Willem Vergeer, coördinator van het nieuwe Atlasproject, vertelde over de eerste zomer dat het project liep. Zomer 1998 werden ruim vijfhonderd van de 1680 atlasblokken in Nederland onderzocht, waarvoor meer dan duizend vogelaars in touw kwamen. De eerste resultaten geven een verdere opmars van de Nijlgans en een achteruitgang van de Tapuit aan. Blauwborsten lijkt het

nog steeds voor de wind te gaan, evenals Appelvink en Bosuil. Maar Steenuil en Houtsnip hebben terrein prijsgegeven. In zijn algemeenheid geldt dat het gemiddeld aantal Rode-Lijstsoorten per blok flink lager uitkomt dan een kwart eeuw terug. Voor 1999 zijn al 248 blokken uitgegeven, maar om het veldwerk in drie zomers af te ronden, is meer nodig. Vooral Friesland geeft zorgen.

Herman Klomp

Jan Wattels' lezing getiteld 'Sovon: een jeugdportret' gaf inzicht in de acht jaren die vooraf gingen aan Sovon. De in 1933 opgerichte British Trust for Ornithology (BTO) stond model. Op een destijds door de BTO georganiseerde Europese conferentie 'Standardization in European Ornithology' kregen de Nederlandse deelnemers de overtuiging dat de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU) moest worden omgevormd tot een BTO-achtige organisatie. De NOU stelde zich toen terughoudend op, beducht voor een alsdan onzeker voortbestaan van haar beide tijdschriften 'Ardea' en 'Limosa'. Na overleg met de toenmalige directeur van de BTO, J.J.M. Flegg, besloot de voorzitter van de NOU, wijlen Herman Klomp, ook het voorzitterschap van de nieuw op te richten organisatie Stichting Sovon op zich te nemen. Luit Buurma werd secretaris, Ray Teixeira kreeg als coördinator onderkomen bij het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN), waar Jan Rooth hoofd was van de afdeling ornithologie.

Na de presentatie van het eerste exemplaar van het jubileumboekje 'Sovon 25 jaar' door Frank Saris, directeur Sovon, hield Hidde Bult een goed betoog met interessante conclusies over een door een Samenwerkingsverband van West-Brabantse Vogelwerkgroepen (SWEV) begonnen project dat eind 2000 zal leiden tot een broedvogelatlas, die 1700 vierkante kilometer zal beslaan. Te beluisteren viel dat het West-Brabantse bestand van de Nachtzwaluw (raming 1997 100-105 paren) van nationale importantie is. Houtsnip, Nachtegaal en Geelgors zijn in het onderzoeksgebied nagenoeg verdwenen van de zandgronden. Vervolgens kwam Chris van Turnhout aan het woord over aantalsontwikkelingen van karakteristieke Nederlandse moerasvogels over het tijdvak 1965-1995. Er is een tendens dat broedvogels die zijn gebonden aan overjarig waterriet en voedselarme wateren, in aantal zijn afgenomen, terwijl soorten van droge moerassen met houtopslag en relatief voedselrijke wateren toenamen. Het sterkst liepen terug Woudaapje (met 95%), Zwarte Stern, Grote Karekiet en Baardmannetje. Een opmerkelijke toename vielen Aalscholver, Grauwe Gans, Bruine Kieken-dief, Blauwborst, Kleine Karekiet en Buidelmees ten deel.

Na uitreiking van de Herman Klomp Prijs door Rudi Drent, waarover elders in dit nummer is te lezen, volgde een humoristische, bijval oogstende voordracht van Alco van Klinken getiteld 'De Commissie Intertellervariatie: resultaten en aanbevelingen'. 's Middags kwamen op het podium de Amerikaan Sam Droege met '100 years of Bird Counts in North America' en Eric Martijn, voorzitter van de Werkgroep Internationaal Wa-

tervogel en Wetland Onderzoek (WIWO). De casuerie van deze spreker had als veelzeggende titel 'Tussen Taimyr en de Tafelberg'. WIWO had in zijn vijftienjarig bestaan met ruim tweehonderd vrijwilligers in 22 landen 65 projecten uitgevoerd. Na afloop was er ter gelegenheid van het jubileum een muzikaal omlijste borrel. De ten gehore gebrachte muziek deed de foyer van de Stadsschouwburg daveren, maar duidelijk werd dat het vrijwilligerskorps van Sovon zich niet beperkt tot het 's morgens vroeg luisteren naar vogelzang in het hem toegekende atlasblok: velen zaten vergenoegd te luisteren naar deze oorverdovende bijdrage. De volgende Landelijke Dag zal plaatshebben op zaterdag 27 november 1999 in De Flint in Amersfoort.

GLO.

LITERATUUR:

Ouweneel, G.L. (1998): Franse politieke intriges voor- en tegen boven belangen trekvogels. Het Vogeljaar 46 (3): 145-146.

Visdievenkolonie lijdt aan geheimzinnige ziekte

Op het sluiscomplex van Terneuzen, dat schepen van de Westerschelde toegang verschaft tot het Kanaal van Gent naar Terneuzen, is al een kleine twintig jaar een visdievenkolonie gevestigd. De kolonie begon in 1979 met vijf broedparen en groeide geleidelijk uit tot een middelgrote kolonie van meer dan tweehonderd broedparen in de jaren '90.

Op het oog is het geen opmerkelijke kolonie, of het moest zijn dat de vogels nestelen op een kunstmatige grindvlakte tussen de sluisen. Maar Visdieven (*Sterna hirundo*) nestelen tegenwoordig wel vaker op kunstmatige plekken, zoals opspuiterreinen, overstekken tussen snelwegen en op platte daken. Ook de lage omrastering van het terreintje is niet opmerkelijk. Die is enkele jaren geleden door het sluispersoneel aangebracht - niet om buitenstaanders weg te houden (die komen hier niet), maar om te voorkomen dat

de jongen in de diepe sluis vallen en daar reddeloos verloren gaan.

Nee, opmerkelijk aan de kolonie Terneuzen is dat de vogels sinds 1994 aan een geheimzinnige ziekte lijden - de eieren komen niet uit of als ze uitkomen, dan sterven de jongen binnen enkele dagen. 'Het is, zegt Peter Meininger, vogelonderzoeker van het Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ) in Middelburg, 'een ellendig gezicht. Normaal is een visdievenkolonie een vrolijke aangelegenheid. De oudervogels vliegen kriesend rond en voeren woeste duikvluchten uit naar de indringers. Als je geen hoed of zo opzet, pikken ze je tot bloedens toe in je hoofd. En je moet goed kijken waar je je voeten neerzet, want overal zie je gewriemel of zitten de pluizige donsballietjes juist weggedrukt. Maar in Terneuzen is dit sinds enkele jaren niet meer zo. De oudervogels vliegen een beetje wazig rond en maken een wezenloze, passieve indruk. Op de grond liggen overal nesten met eieren die maar niet uitkomen. Je vindt dode kuikentjes, half-uitgedroogd met een kleverige anus. Maar het ergste zijn de paar net uitgekomen kuikens: ze hebben ontstoken ogen, poten met onderhuidse bloedingen en bebloede vleugelpunten. Het uitvliegpercentage van de kolonie is vrijwel nihil.'

In eerste instantie dacht het RIKZ, dat sinds 1979 in een biologische monitorprogramma het broedsucces in de hele Delta bijhoudt van Kluiten, plevieren, meeuwen en sterns, aan een besmettelijke ziekte. Net als bij Zeehonden in de jaren tachtig zou een virus of een bacterie door een verzwakt immuunsysteem de hele kolonie ziek kunnen maken. Maar deze mogelijkheid werd minder plausibel bevonden na inwendig onderzoek van de jongen. In geen enkel jong werden bloedparasieten aangetroffen of parasieten in de lever. In de ontlasting, die abnormaal kleverig was, werden geen pathogene bacteriën gevonden.

Wél vonden A.T.C. Bosveld van het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek en G.M. Dorrestein van de Universiteit Utrecht afwijkingen in de *bursa fabricius*, bij vogels het orgaan waarin B-

De visdievenkolonie in Terneuzen lijden aan een geheimzinnige ziekte, de eieren komen niet uit, en als ze al uitkomen sterven de jongen binnen enkele dagen.
Foto: Wim Smeets.

lymfocyten worden aangemaakt, en een verhoging van de *apoptose*, de zelfgekozen celdood die optreedt na een celabnormaliteit.

Bron: Rob Biersma, NRC/Handelsblad 27 augustus 1998.

Wie zich voor het onderzoeksrapport 'Visdieven in gevaar' van A.T.C. Bosveld, G.M. Dorrestein & P.L. Meiningert interesseert, kan IBN-rapport 361 bestellen door f 38,- over te maken op gironummer 94 85 40 ten name van IBN-DLO te Wageningen, onder vermelding van uw volledige adres en 'IBN-rapport 361'.

27 JUNI 1919 - 9 NOVEMBER 1998

In Memoriam Bram Ruiter

Op 9 november 1998 overleed op 79-jarige leeftijd Bram Ruiter. Bram Ruiter werd geboren op 27 juni 1919 te Assen.

Als kleine jongen zwierf hij vaak rond in de wijde omgeving van zijn geboortestad. Het Asserbos, Balloërveld, de Drentse Aa, hij kende de gebieden als z'n broekzak. Het was de tijd dat er nog een enkele plaggenhut stond, de Aschgrauwe Kiekendief (of Roggevalk) te zien was boven de essen en op elk heideterrein de korren bolderden in het vroege voorjaar. Maar alle 'kromsnavels en zwartrokken' waren in die dagen vogelvrij...

Toen Bram op jeugdige leeftijd werd geconfronteerd met een op genadeloze wijze leeggeschoten roekenkolonie in het Asserbos, ontbrandde in hem het nooit meer gedoofde vuur van natuurbeschermer. Hij sloot zich aan bij de Natuurhistorische Vereniging en leerde veel over vogels, planten, stenen, paddestoelen, insecten en zoogdieren. Deze veelzijdige kennis kwam hem

later als onderwijzer en biologiedocent goed van pas. Als het even kon trok hij er met z'n leerlingen op uit het veld in.

Na te hebben gewerkt in Smilde, Amersfoort, Aalten en 's-Gravenzande streek Bram in 1968 met zijn gezin neer in Ommen. Aldaar kwam hij al snel in contact met de plaatselijke vogelwacht; een enthousiaste groep vogelliefhebbers onder leiding van wijlen Frans van Elburg. Om een breder draagvlak voor het werk van de vogelbescherming onder de Ommen bevolking te creëren, initieerde Bram al snel een grote en succesvolle ledenwerfactie. De hiervoor huis-aan-huis verspreide folder werd gesierd door een prachtige Groene Specht, speciaal hiervoor getekend door de toen nog in Ommen woonachtige Siegfried Woldhek. Bram was als geen ander in staat om mensen vanuit verschillende beleevingswerelden bij elkaar te brengen. Daardoor kwam de vereniging tot grote bloei en onderhield contacten met onder andere boeren, jagers en jachtopzieners. Voorts werden er met regelmaat excursies georganiseerd en waren er jaarlijks dialezingen en filmavonden. Menige vermaarde natuurfilmer wist zo z'n weg naar Ommen te vinden. De vogelbescherming ontwikkelde tal van activiteiten. Nestkastonderzoek, watervogeltellingen, etc. Bram zorgde er ook voor dat menig nog niet verkend atlasblok voor de eerste Sovon broedvogelinventarisatie (1979) werd bezet. In de broedvogelatlas wordt hij slechts als veldonderzoeker voor district 6 (West-Overijssel) genoemd. Dat was typisch Bram, actief bezig mensen enthousiast te maken zonder zichzelf op de voorgrond te plaatsen. In deze tijd was ook wijlen dr. Haverschmidt in Ommen actief. Zij konden het

Excursie van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging naar Hoozeveen in 1938. Bram Ruiter is vierde van rechts.

goed met elkaar vinden zowel binnen het bestuur van vogelbescherming als in het veld, genietend van de uitgestrekte natuur rond Ommen. Brams boodschap kwam over bij velen, bij mensen met vaak een heel verschillende achtergrond, want hij zag de grote verbanden. Daarnaast verloor hij het nooit te blijven genieten van de vogels, zijn vogels, of het nu ging om een majestueuze Buizerd of een eenvoudige Staartmees.

Dankzij het werk dat onder zijn leiding door de leden van de Vereniging voor Vogelbescherming 'De Vechtstreek' te Ommen is verzet, is er bij zeer velen de liefde voor vogels, de natuur en de natuurbescherming tot bloei gekomen. Zijn gedachtengoed leeft aanwijsbaar voort in de streek waar hij woonde en werkte. Wij zijn hem daar dankbaar voor.

Namens de Vereniging voor Natuur en Milieu 'De Vechtstreek'.

Leo Oudejans, Evert en Henk Ruiter.

Jan Drijver, een oude Texelaar

Het straatnaambord op de muur van de openbare bibliotheek van Texel bracht vrijwilligers die bezig waren met een opknappbeurt van het gebouw, aan het twifelen. Is Jan Drijver, de befaamde schrijver van 'Texel, het vogeleiland', werkelijk zo oud geworden? Volgens het straatnaambord op de bibliotheek, nota bene de meest beletterde instantie van het eiland, wel. 127 jaar om precies te zijn. Navraag bij Karel van Empel van het gemeente-archief, leert dat hier sprake is van een vergissing. Drijver werd geboren op 29 september 1886 (en niet in 1836) en overleed op 18 november 1963. Goede rekenaars kunnen nu exact weten hoe oud Texels bekendste feugeltjesman is geworden.

Bron: Texelse Courant, 16 oktober 1998.

Vogelvanger in Soest betrapt

Een Amersfoorter die vallen om Goudvinken en Putters te vangen in het Monnikenbosch in Soest had gezet, is gisteravond aangehouden in zijn woning. De politie volgde al enkele dagen zijn illegale praktijken in het bos.

Een politiepeurhond bracht agenten gistermiddag op het spoor van de vogelvanger toen deze vangkooitjes nakeek of hij beet had. Hij lokte de vogels met lijsterbesjes onder een vangnet en een lokvogeltje in een kooitje. Levende Goudvinkjes en Putters leveren veel geld op in het illegale circuit. Toen een agent de man wilde oppakken, sprintte deze weg en was niet meer in te halen. De vangkooi en klappnet werden in het bos achtergelaten en zijn in beslag genomen. Via het kenteken van de auto is de vogelvanger aangehouden. Er is een proces-verbaal opgemaakt wegens overtreding van de Bijzondere Wetten. In de volière van de man werden alleen geringde en dus legale Goudvinken aangetroffen. De politie vermoedt dat er de laatste tijd meer vogelvangers in het Monnikenbosch actief zijn.

Bron: De Gool- en Eemlander, 19 november 1998.

Beschermde vogels in beslag genomen

Opsporingsfunctionarissen van de Algemene Inspectiedienst (AID) hebben in het Twentse Westerhaar en Vroomshoop in totaal veertig beschermde vogels in beslag genomen.

Er werden bij vijf vogelbezitters invallen gedaan, waarop bleek dat zich onder meer Putters, Sijjes, Groenlingen en Geelgorzen in de volières bevonden. Een aantal van de vogels was ongeringd, wat betekent dat zij in het wild gevangen zijn.

Tegen de eigenaren, variërend in de leeftijd van 32 tot 50 jaar, is proces-verbaal opgemaakt. De ongeringde vogels hebben hun vrijheid herkreten. De geringde vogels zijn in gevangenschap geboren en voor hen zou vrijlating een wisse dood betekenen.

Bron: Dagblad De Telegraaf, 10 november 1998.

Frankrijk voor rechter wegens jacht op vogels

De Europese Commissie gaat frontaal in de aanval tegen Frankrijk, omdat het zich niet houdt aan de Europese regels voor de jacht op vogels. Commissaris voor Milieuzaken Bjerregaard heeft een zaak tegen Parijs aangespannen bij het Europese Hof van Justitie in Luxemburg.

Het Franse parlement heeft de Europese voorschriften voor de duur van het jachtseizoen onlangs naast zich neergelegd. In Frankrijk mag tussen 14 juli en februari op vogels worden gejaagd, terwijl Brussel heeft bepaald dat er pas vanaf september enkele maanden mag worden gejaagd.

Daarnaast kritiseert Brussel de Fransen omdat zij te weinig vogels tot beschermde soort hebben verklaard. Tegen Frankrijk loopt al een rechtszaak in Luxemburg wegens het ontbreken van een wet die het roven van eieren uit vogelnesten verbiedt.

Bron: Dagblad De Telegraaf, 3 december 1998.

Aalscholvers Flevoland hadden te weinig vis

Niet alleen de vissers ondervinden de vervelende gevolgen van de magere visstand in IJssel en Markermeer, ook de Aalscholvers hebben er last van. Het broedsucces van de Aalscholvers in de Lepelaarplassen was dit jaar zeer klein.

Het aantal jongen per nest kwam uit op gemiddeld 1,25. Bovendien zijn door de voedselschaarste en het slechte weer veel jonge vogels gestorven. De gevolgen voor de aalscholverstand de komende jaren laten zich raden. Het aantal broedparen in de Lepelaarplassen lag op bijna 3700, iets meer dan de 3500 paren in 1997. Maar daarmee ligt het aantal Aalscholvers in de kolonie nog ver onder het niveau van eind jaren tachtig en begin jaren negentig, toen soms bijna 6000 broedende aalscholverpaartjes werden geteld.

Bron: De Gool- en Eemlander, 4 december 1998.